

Lars Fr. H. SVENDSEN:

Teško da itko zasluži etiketę glupi idiot više od Donalda Trumpa!

Razgovarao:
VANJA VINKOVIĆ

Nedavno je objavljen hrvatski prijevod nove knjige čuvenoga norveškoga filozofa Larsa Fr. H. Svendsena pod naslovom *O*

glupanima, idiotima i glupim idiotima u nakladi TIM pressa koja je svojim zanimljivim sadržajem već privukla veliku pozornost običnih čitatelja, ali i stručne javnosti s obzirom na to da živimo u svojevrsnoj globalnoj idiokraciji. Stoga sam u ekskluzivnome razgovoru sa Svendsenom za *Hrvatski tjednik* načeo

teme kojima se bavi u svojem knjigama, a mahom su postale svjetske publicističke uspješnice. Poseban je naglasak na njegovoj novoj knjizi čiji je svojevrsni zaštitni znak pojam *glupoga idiota* kao predvodnika naše posmule civilizacije koja mahom hita u različite oblike transhumanističke distopijske sutrašnjice.

Inače, kao povijesne primjere *glupih idiota* Svendsen u svojoj knjizi navodi diktatore poput Mussolinija, Staljina, Hitlera, Mao Ce Tunga, Pol Potu i sličnih. Što, pak, misli o suvremenim vlastodršcima i njihovim

inače Vašoj dvanaestoj knjizi prevedenoj na hrvatski jezik, čitatelje još jednom oduševljavate svojom lucidnošću kojom i na duhovit način obradujete zapravo vrlo složene društvene teme. Što Vas je potaknulo da kao filozof istražite povijesne implikacije gluposti i idiotizma?

Ako pitate kakvi će biti ljudski potomci, mislim da su debeli moroni u plutajućim ležaljicama na svemirskome brodu u filmu *Wall-E* mnogo vjerojatniji odgovor nego Borg u *Zvezdanim stazama*

Zašto pisati knjigu o gluposti i idiotizmu? Općenito je poznato da filozofi teže ni manje ni više nego samoj mudrosti. Ova knjiga ima skromniju ambiciju: pokušati smanjiti količinu gluposti i idiotizma u našim životima. U osnovi je ovoga nastojanja ideja da svatko tko cilja izravno na mudrost, a da ne objasni vlastitu sklonost prema gluposti i idiotizmu, riskira da postane glupi idiot. I sâm sam, naravno, bio *kriv* za mnogo gluposti i idiotizma, ali puko obilje hvalisavih, glupih idiota na društvenim mrežama bila mi je posebna inspiracija. Na osobnoj razini, to se također odnosi na to kako smo se blizak prijatelj i ja sve više udaljavali kako je on postajao sve dublje zapetljan u čudan svijet teorija zavjere. Ako iz vida izgubimo zajedničku stvarnost, gubimo temelj za smisleni dijalog. Razum nas spaja, a nerazum nas razdvaja. Zato navodim ozbiljnu zabrinutost u pozadini sadržaja knjige. Uz navedeno, treba dodati i da su ljudska glupost i idiotizam teme koje zahtijevaju dosta humora. Jako sam se smijao dok sam pisao knjigu, a nadam se da će i čitatelji.

politikama, sugovornik mi je odgovorio na izravan i argumentiran način, a posebno nadahnuo na pitanja vezana uz budućnost ljudskoga roda.

Prevaga glupih jamči stabilno društvo

• U svojoj novoj knjizi pod intrigantnim naslovom *O glupanima, idiotima i glupim idiotima*, a

• Zanimljiva je i Vaša raščlamba pojmova glupana i idiota, od-

nosno glupoga idiota koji, pak, objedinjuje obje *arheipske osobnosti*. O čemu je u stvari riječ i kako svojim bivstvovanjem utječu na uljudbenu zajednicu, posebno, naravno, našega zapadnog tipa?

Glupan je lakomisljen, idiot misli pogrešno, a glupi idiot lakomisljeno prihvaća svoje pogrešne mišljenje. Svi smo mi glupi u smislu nepromišljenosti. O većini stvari jednostavno ne razmišljamo, nego ono što nam je rečeno, uzimamo zdravo za gotovo. Da biste evoluirali od glupana do idiota, mora biti posijano malo sjeme sumnje i morate početi razmišljati. Postajemo idioti *jer* razmišljamo. Glupa je osoba po definiciji dio zajednice upravo zato što se nekritički podčinjava diktatu nekoga autoriteta. Idiot je daleko usamljeniji lik. Međutim, dok idiot eksperimentira u *svijetu misli*, glupi idiot već je definitivno *zaključio*. Jednostavno nije registrirao da je u tranziciji od idiota do glupoga idiota izgubio ključalni dio kritičkoga mišljenja, a to je samokritičnost. Takav nedostatak samokritičnosti vodi u samozadovoljstvo. Glupi idiot misli da su njegova uvjerenja istine uklesane u kamen. U stvarnosti je svako znanje privremeno, nepouzdan i promjenljivo. Kao društvena stvorenja, glupani drže svijet u uobičajenom toku, dok ga idioti pokušavaju pogurati *naprijed*, a glupi idioti uvjereni su da samo oni imaju recept za bolji svijet. Sve u svemu, idioti i ne samo glupi idioti vjerojatno čine više štete od glupana. Demokracija koja dobro funkci-

Nadići izvorno stanje gluposti

• Kognitivna *zakinutost*, sve očitija u našem vremenu, većini ljudi sprječava i buđenje usnule duhovnosti koja je često zlorabljena u religijske svrhe, pa čovječanstvo sve više i moralno propada jer je izgubilo naravnu spoznaju s kojom se dipiralo do božanskih nadahnuća. Je li moguće, ako promišljamo duhovnost kao čovjekovu intelektualnu nadgradnju, vratiti izvorne božanske postavke u ljudsku dušu koja ga izdiže od primarnih nagona?

Ne mislim da je ovdje bitna duhovnost kao takva, jer toliko toga što se naziva "duhovnošću" samo je još jedan primjer gluposti, idiotizma ili glupoga idiotizma.

To je prije pitanje pronalaženja nečega vrijednoga pozornosti u vlastitom životu, nečega što nadilazi nečije zadovoljenje najnižih želja. Svi smo suočeni sa zadatkom da odgovorimo na dva temeljna pitanja: *Do čega mi je zapravo stalo? Skrbim li za ono o čemu bih trebao skrbiti?* Kako biste odgovorili na ova pitanja, morate nadići svoje izvorno stanje gluposti i početi razmišljati, riskirajući da postanete idiot. Ali ako na njih uspijete razložno odgovoriti i primijeniti ih u svakodnevnom životu, imate onoliko slobode i životnoga smisla koliko se realno možete nadati. A pametan odgovor definitivno uključuje brigu o mnogo više od sebe.

EKSKLUZIVNI RAZGOVOR S NORVEŠKIM FILOZOFOM I AUTOROM SVJETSKIH PUBLICISTIČKIH USPJEŠNICA

onira trebala bi prihvatiti i glupane i idiote, po mogućnosti s prevagom glupih ako želimo razumno stabilno društvo. S druge strane, glupi idioti otrov su za demokraciju, ali snažna demokracija prertipjet će i solidan dio njih. Međutim, kada glupi idioti osvoje vlast u nekoj zemlji, kao primjerice u današnjim Sjedinjenim Američkim Državama, potrebna je neka vrsta čuda da bi demokracija preživjela.

• **Koje konkretno europske i svjetske političare možemo prepoznati kao glupe idiote i zašto?**

Tu bismo imali štogod prepoznati, ali na europskoj sceni rekao bih, između ostalih, da je Viktor Orbán eklatantan primjer. Njegov pokušaj stvaranja jednodimenzionalne politike, bez dosadnih predstavnika drugih političkih opcija, simptomatično je za uvjerenje glupoga idiota kako jedini ima ispravni društveni nacrt. U svjetskoj politici isto vrijedi za Donalda Trumpa. Najsigurniji je znak da je neka osoba glupi idiot to što inzistira na tome da je nedvojbeno u pravu u apsolutno svakoj stvari. Teško da itko zaslužuje etiketu *glupi idiot* više od Donalda Trumpa. Ovo nije procjena njegove inteligenci-

je, iako malo toga što radi i govori ukazuje na to da je ona posebno visoko razvijena, već primjedba da je on samo utjelovljenje epistemoloških mana koje karakteriziraju glupe idiote. Nova kapa koju je Trump nedavno ponosno pokazao, s natpisom "TRUMP WAS RIGHT ABOUT EVERYTHING / TRUMP JE BIO U PRAVU U SVEMU", praktički vrišti da imamo posla s glupim idiotom. Osoba koja stalno izjavljuje da zna više od bilo koga drugoga o nekom predmetu po definiciji je glupi idiot.

• **Vode li nas takve političke vode svjesno u vladavinu idio-kracije ili jednostavno prirodna selekcija daje brojčanu prednost glupanima i idiotima u odnosu na inteligentne, pametne, pa i mudre, da promisle genijalnih i ne spominjemo?**

Ne znam bolji prikaz sadašnjice od ovoga starog citata H. L. Menckena (američki novinar, esejist, pisac i književni kritičar, op. aut.): "Što je veća gomila, to je teži. U malim sredinama, ispred malih biračkih tijela, povremeno se probije prvorazredni čovjek, snagom svoje osobnosti povlačeći sa sobom čak i ružu. Ali kada je teren na nacional-

noj razini, gdje se borba mora voditi uglavnom iz druge i treće ruke, a snaga osobnosti ne može se tako lako osjetiti, tada su svi izgledi na čovjeka koji je, u biti, najpodliji i najprospečniji – čovjeka koji može najlakše raspršiti ideju da je njegov um zapravo virtualni vakuum. Izvršna vlast iz godine u godinu sve više naginje takvim ljudima. Tako postavljena demokracija, putem dužnosnika predstavlja, sve više, nutarnju dušu naroda. Idemo prema uzvišenom idealu. Jednog velikog i slavnog dana obični ljudi ove zemlje napokon će ostvariti želju svojih srca, a Bijelu će kuću krasiti pravi moron." (H. L. Mencken, *Baltimore Evening Sun* 26. srpnja 1920.)

Postojat će postljudi ako ne izumremo

• **Trebamo li se pomiriti s neugodnom istinom da je većina zapadnjaka, unatoč obveznom osnovnom obrazovanju barem zadnjih dvaju stoljeća, ali i tehnološkim mogućnostima lake dostupnosti informacija i provjerljivosti činjenica iz autentičnih izvora u našem vremenu, postala intelektualno lijena i nesposobna za misaono razgibavanje ili, grubo rečeno, egzistiraju li zapravo na rubu retardiranosti?**

Intelektualna je lijenost fenomen star koliko i samo čovječanstvo. Zbog toga Platon osuđuje životare-nje "neistraženoga života", a Immanuel Kant opominjao nas je zbog "samonametnute nezrelosti". No možda smo danas još ljeniji, i ako je tako, rekao bih da je jedan od najjasnijih znakova toga uspjeh populističkih stranaka u politici posljednjih desetljeća, koje se koriste jednostavnim sloganima, prodajući jednostavna rješenja, poput nove monokulture kao lijeka protiv multikulture.

• **Prema progresivističkim globalistima, koje predvode ljudi poput Klaus Schwaba ili njegova "štitćenika" Yuvala Hararija, sadašnji će čovjek doživjeti društvenu, ali i biološku transformaciju u skladu s transhumanističkim načelima čije korijene neki vide u**

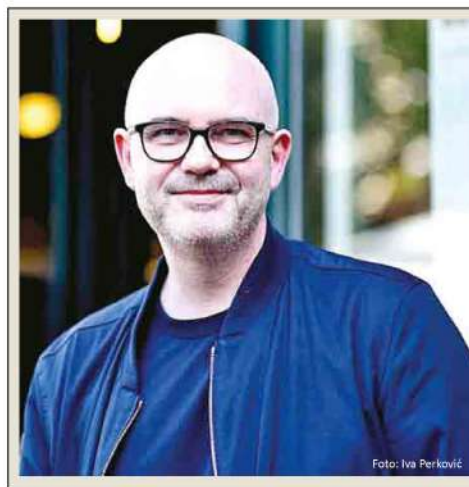

Foto: Iva Perko

Radije živjeti u dosadnom svijetu

• U svojoj knjizi *Filozofija dosade iz 1999.* pristupili ste fenomenu *dosade* promatrajući ga, pojednostavljeno, kao izostanak, nedostatak osobnoga smisla. Što se u dvadesetak godina od objave te knjige promijenilo u Vašemu promišljanju tog fenomena?

Dosadu i dalje doživljavam kao nedostatak osobnoga smisla, ali najveća je slabost bila što u toj knjizi nikad nisam valjano objasnio što mislim pod osobnim smislom. Tu sam pogrešku pokušao ispraviti u kasnijim djelima, ne samo u knjigama o slobodi i nadi. Ipak, dosada nije ono što me najviše zabrinjava ovih dana. Stara kineska kletva poručuje: "Dabogda živio u zanimljivim vremenima." Sada živimo u vrlo zanimljivim vremenima i većina nas radije bi živjela u mnogo dosadnijem svijetu.

Neposluh je potencijalno moćno oružje

• **Tvrdite da u svakom čovjeku čuči jedan glupi idiot. Što ga sprječava da se kod svakoga u svakodnevici javno manifestira?**

Vjerujem da se glupost i idiotizam očituju u svačijem životu. Često smo i nepromišljeni i skloni lošem razmišljanju. Možemo se nositi s oboli. Glupi idiotizam ozbiljnija je pojava. Moramo se boriti protiv glupoga idiotizma. Ne zato što ćemo moći uvjeriti glupoga idiota. To je ionako nemoguće jer je glupi idiot otporan na rasprave. Umjesto toga, moramo se oduprijeti pokušajima stvaranja novoga svijeta koji je u skladu s vizijom glupoga idiota. Neposluh! Odbiti slijediti naredbu znači potkopati ju. Autoritet poretka ovisi o njegovu poštivanju, a odbijanjem poštivanja zapovijedi poretka, istodobno mu se oduzima legitimnost. Stoga je neposluh potencijalno moćno oružje. Već kad se zapovijed mora ponoviti, ona gubi velik dio svoje snage. I inzistirati na tome da postoji istina koja se ne slaže s uvjerenjima glupoga idiota. U svakom slučaju, nema šanse da počnete od sebe. Osobine poput arogancije, uskogrudnosti, tvrdoglavosti, neosjetljivosti na argumente, nespremnosti i sposobnosti priznavanja pogrešaka, površnosti i nepažnje znatno će smanjiti vjerojatnost da ćete doći do razumnih razmišljanja. Dakle, možete probati uhvatiti se u koštac s tim. Ali nikad ne ćete stići do cilja. Nitko od nas to ne zna učiniti.

eugeničkim zagovornicima iz prve polovice 20. stoljeća. Koje je Vaše stajalište o tomu?

Zapravo, imam dosta problema s pojmovima kao što su *posthumano* i *transhuman*. Možemo reći da je *transhuman* posrednik između sadašnjega čovjeka i čovjeka sutrašnjice, ali to će biti prosvjetljujuće samo ako imamo neku koncepciju o tome što podrazumijevamo pod *posthumanim*. Ako jednostavno mislimo na to da će se ljudi nastaviti dalje razvijati, tada je to trivijalno točno. No očito je namjera nešto više od toga. Mislim kako to znači da naša evolucija – bila ona prirodna ili tehnološka, što je samo po sebi problematično razlikovanje – rezultira bićima koja su toliko različita od ljudi kakve poznajemo da se ne bi mogla poistovjetiti s ljudima i obrnuto (*vice versa*). Slijedeće pitanje je kakva bi vrsta evolucije bila potrebna da izazove takav slom

u međusobnom prepoznavanju nas kao ljudi. Primamljivo je tako reći da će posthumanost biti stvarnost kada potomci nastanu i nemaju bitna svojstva ljudskosti ili posjeduju nova bitna svojstva koje ne posjeduju ljudi. Pod bitnim svojstvom razumijevamo svojstvo bez kojega stvorenje ne može biti određena vrsta bića, primjerice čovjek. Postljudi moraju biti potomci ljudi da bi "ljudski" dio izraza bio smislen, ali s druge strane više ne moraju biti ljudi da bi "post" dio imao smisla. Mogli bismo pretpostaviti da će takva stvorenja nastati u nekom budućem vremenu, jednostavno zahvaljujući prirodnoj evoluciji, baš kao što su ranije vrste imale potomke koji su toliko različiti od njih da ih pretpostavljamo da pripadaju drugoj vrsti. U tom smislu, čini se očiglednim da će jednoga dana postojati postljudi pod uvjetom da ljudska rasa ne izumre. Kada se govori o postlju-

dima, obično se pretpostavlja da će proces biti puno brži od prirodne evolucije i da će se odvijati tehnološkim putem. Međutim, ako se pod pojmom posthumano odnosimo na situaciju u kojoj tehnologija funkcionira kao produžetak ljudskog tijela i radikalno mijenja ljudskog tijela i radikalno mijenja ljudsku egzistenciju, nikada nije postojalo vrijeme kada ljudi nisu već bili postljudi. Što znači biti čovjek, otvoreno je pitanje jer je čovječanstvo trajno nedovršeno i zato je pojam postljudi često zbudujući, možda i bitno zbudujući. Što se tiče toga kako stvari izgledaju na našem sadašnjem horizontu, mislim da je izraz "evolucija" prikladniji od evolucije. Ako pitate kakvi će biti ljudski potomci, mislim da su debeli moroni u plutajućim ležaljicama na svemirskom brodu u filmu *Wall-E*. mnogo vjerojatniji odgovor nego Borg u *Zvezdanim stazama*.